

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905.

Andra Kammaren.

N:o 3.

Torsdagen den 5 oktober.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes ett till herr talmannen den 3 i denna månad ankommet telegram, däri herr *A. F. Burman* anmält sig vara på grund af tjänsteresa hindrad att infinna sig vid riksdagen; och beslöt kammaren i enlighet med därom i telegrammet gjord begäran att bevilja herr Burman ledighet från riksdagsgöromålen till den 10 innevarande oktober.

§ 2.

Vidare upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i Andra Kammaren och de kammarens ledamöter, hvilka blifvit utsedde att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 3 oktober 1905.

De ledamöter af kammaren, hvilka vid dagens plenum blifvit utsedde att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, sammanträdde för sådant ändamål med herr talmannen i kammarens justeringsrum.

Därvid beslöts, att det för tjänstgöring vid kammarens protokoll utaf deputerade vid 1875 och 1888 års riksdagar stadgade arbetssättet skulle jämväl vid innevarande urtima riksdag tillämpas, hvarjämte herrar deputerade beslöto uttala såsom sin önskan, att, därest med afseende på kammarens diskussionsprotokoll någon af kammarens ledamöter skulle anse sig äga anledning till anmärkning mot det sätt, hvarpå vederbörande notarie fullgjort sitt åliggande, anmälan därom måtte göras hos sekreteraren, som skulle öfver dylika anmälningar föra anteckning; och skulle detta herrar deputerades beslut till kammarens kännedom här införas och genom anslag i justeringsrummet kungöras.

Vidare beslöts, att till en början endast följande tjänstemän skulle anställas, nämligen två reviderande notarier, nio notarier, en förste kanslist, en registrator och sex kanslister, samt att först sedermera, och i den mån sådant för göromålens bestridande pröfvades erforderligt, flera tjänstemän skulle inkallas, hvilka fördenskull nu endast villkorligen skulle antagas; och sedan inkomna ansökningshandlingar genomgåts, antogo herrar deputerade nu till

reviderande notarier:

marinintendenten *E. W. Söderstedt* och
vice häradshöfdingen, juris och fil. kandidaten *G. A. Berggren*;

notarier:

amanuensen, fil. kandidaten *C. Lundgren*,
arkivarien, fil. kandidaten *C. J. Sandgren*,
revisorn, fil. doktorn *K. Beckman*,
amanuensen *I. Hedrén*,
e. o. hofrättsnotarien *R. Hellberg*,
notarien *E. G. Tägtström*,
notarien *L. J. Petersson*,
fil. kandidaten *P. G. Widegren* och
vice auditören, juris kandidaten *E. L. Kræpelien*;

förste kanslist:

kontrollören *F. Amnér*;

registrator:

amanuensen *A. Hammarskiöld*;

samt till *kanslister:*

notarien, juris kandidaten *C. F. Schött*,
amanuensen *G. Kihlmark*,
e. o. kammarskrifvaren *E. Lindström*,
amanuensen *L. M. Åkerlund*,
revisorn *E. O. Lindblad* och
amanuensen, juris kandidaten *O. M. F. Seth*,
med skyldighet för dem att, i den mån sådant erfordrades, tjänstgöra vid diskussionsprotokollet.

Därjämte blefvo, för att i mån af behof efter herr talmannens bepröfvande inkallas i tjänstgöring, följande sökande, hvilka alla likasom de ofvannämnda vid senaste lagtima riksdag varit hos kam-maren anställda, nu antagna, nämligen till

notarier:

revisorn *G. Hagbergh*,
 revisorn *O. Ohlson*,
 ofvanbemälda *Schött*, *Kihlmark* och *Lindström*,
 kanslisten *B. Boalt*,
 e. o. hofrättsnotarien, juris och fil. kandidaten *P. Cronvall*,
 e. o. hofrättsnotarien *V. Karlson* och
 teologie kandidaten *A. H. F. Reuter*, samt till

kanslister:

e. o. hofrättsnotarien, juris kandidaten *S. N. Linnér* och
 amanuensen, juris kandidaten *V. Edman*.

Här skulle antecknas, att *Hellberg*, *Tägtström*, *Amné*, *Hammar-skiöld* och *Åkerlund* på särskild anmodan inträdt i tjänstgöring hos kammaren, *Hellberg* och *Tägtström* nästlidne gårdag och de öfriga redan den 30 nästlidne september.

Vidkommande därefter vaktbetjäningen beslöto herrar deputerade, att tolf vaktmästare skulle hos kammaren anställas, och blefvo därtill antagna *G. Carlberg*, *A. P. Carlsson*, *E. G. Ohlsson*, *G. A. Sturkell*, *H. R. Rissén*, *E. M. Wistrand*, *C. O. Asplund*, *J. T. Extergren*, *C. J. F. Svensson*, *C. O. Frank*, *H. E. E. Eklund* och *E. A. Rundgren*.

Till förste vaktmästare antogs *Carlberg*, och skulle *Wistrand* ombesörja utdelningen af ankommande postförsändelser.

Slutligen skulle anmärkas, att af de antagna vaktmästarne *Carlberg* och *Sturkell* redan den 26, *Frank* den 30 nästlidne september samt de öfrige den 1 innevarande månad börjat tjänstgöra hos kammaren. År och dag som ofvan.

In fidem

Herman Palmgren.

§ 3.

Enligt därom förut fattadt beslut anställdes nu val af ledamöter och suppleanter i de båda utskott, Riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid utsågos till:

Ledamöter i konstitutionsutskottet:

herr <i>M. Dahn</i>	med 215 röster,
» <i>L. J. Jansson</i> i Djursåtra	» 215 »
» <i>J. Johnsson</i> i Bollnäs	» 215 »
» <i>C. A. Trolle</i>	» 215 »
» <i>G. N. T. af Callerholm</i>	» 214 »

herr <i>G. Elowson</i>	med 214 röster,	
» <i>Å. H. Hammarskjöld</i>	» 214 »	
friherre <i>G. J. De Geer</i>	» 212 »	
herr <i>B. E. L. Darin</i>	» 211 »	och
» <i>J. Nydal</i>	» 205 »	
Närmast i röstetal kom herr <i>D. K. Bergström</i> med 6 röster.		

Ledamöter i särskilda utskottet:

herr <i>J. E. von Krusenstjerna</i>	med 216 röster,	
» <i>D. Persson</i> i Tällberg	» 216 »	
» vice talmannen <i>P. Pehrson</i>	» 215 »	
» <i>C. Persson</i> i Stallerhult	» 215 »	
» <i>H. Andersson</i> i Västra Nöbbelöf	» 213 »	
» <i>A. Henricson</i>	» 210 »	
» <i>O. F. Trapp</i>	» 208 »	
» <i>H. G. Hjärne</i>	» 207 »	
friherre <i>C. C. Bonde</i>	» 205 »	
herr <i>E. A. Lindblad</i>	» 203 »	
» <i>T. Zetterstrand</i>	» 127 »	och
» <i>D. K. Bergström</i>	» 112 »	
Närmast i röstetal kom herr <i>J. Nydal</i> med 97 röster.		

Suppleanter i konstitutionsutskottet:

herr <i>N. Andersson</i> i Pettersborg	med 205 röster,	
» <i>A. F. Broström</i>	» 205 »	
» <i>J. Persson</i> i Arboga	» 205 »	
» <i>J. Ericsson</i> i Vallsta	» 204 »	
» <i>A. A. N. Reuterskiöld</i>	» 204 »	
» <i>K. H. G. von Schéele</i>	» 203 »	
» <i>H. Hallin</i>	» 199 »	
» <i>P. Pehrsson</i> i Åkarp	» 197 »	
» <i>C. G. Österberg</i>	» 193 »	och
» <i>J. T. Larsson</i> i Lund	» 115 »	
Närmast i röstetal kom herr <i>G. W. Roos</i> med 93 röster.		

Suppleanter i särskilda utskottet:

herr <i>G. O. Wallenberg</i>	med 193 röster,	
» <i>A. Wiklund</i>	» 190 »	
» <i>K. H. Bergendahl</i>	» 188 »	
» <i>K. G. Karlsson</i> i Göteborg	» 187 »	
» <i>A. P. Gustafsson</i> i Sjögesta	» 185 »	
» <i>C. J. Ödman</i>	» 184 »	
» <i>G. Odqvist</i>	» 183 »	
» <i>S. H. Kvarnzelius</i>	» 183 »	
» <i>K. Starbäck</i>	» 182 »	
» <i>A. E. Lindvall</i>	» 182 »	

herr *H. Hedlund* med 180 röster, och
 » *E. Beckman* » 165 »
 Närmast i röstetal kom herr *P. P. Waldenström* med 11 röster.

Mellan de kammarens ledamöter, hvilka till suppleantplatser erhållit lika antal röster, anställdes lottningar för bestämmande af den ordning, hvori samma ledamöter borde såsom suppleanter ingå; och utföllo dessa med den ordningsföljd, här ofvan angifvits.

§ 4.

Härefter anställdes val af tre ledamöter att deltaga i talmans-öfverläggningarna; och utsågos därtill:

herr *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf med 210 röster,
 » *G. Elowson* » 209 » och
 » *L. W. S. Lothigius* » 118 »
 Närmast i röstetal var herr *J. Nydal* med 91 röster.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående två paragrafer omförmälda valen.

§ 6.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af vissa vid förhandlingar i Karlstad af utsedde delegerade från svensk och norsk sida uppgjorda förslag till öfverenskommelser mellan de bägge rikena.

Remiss af proposition.

Därvid anförde

Herr Kjellén: Då det synes lämpligt, att de anmärkningar, som till äfventyrs med fog kunna riktas gentemot den kungl. propositionen, ske före utskottets sammanträdande, så att utskottet kan vid dem fästa det afseende, som vederbör, och sedermera den största möjliga enighet vinnas, dristar jag mig, herr talman, att begagna detta tillfälle till en allännare granskning i sammanhang af det rättsliga dokument, som blifvit frukten af de senaste svensk-norska förhandlingarna i Karlstad.

Jag utgår därvid ifrån det faktum, att senaste Riksdags beslut i ärendet väckte en allmän och påfallande tillfredsställelse i vårt land. Spörjer man efter de verkliga motiverna till denna tillfredsställelse, så tager man säkerligen icke miste, om man söker dem snarare på psykologiskt än på realpolitiskt håll. Vårt folk kunde väl icke finna, att de af Riksdagen uppställda villkoren inneburo nationella förmåner af den tyngd, att de kunde uppväga det nationella värde, som med unionen skulle gå förloradt; men folket såg i villkoren en *upprättelse* för den rättskränkning det lidit genom sättet

*Remiss af
proposition.
(Forts.)*

för unionens uppsägning från norsk sida. Detta behöfver icke innebära en norsk förödmjukelse, men en svensk upprättelse skulle det vara. Och det svenska folket kände sig i behof af en sådan upprättelse. Folken liksom de enskilda hafva ett behof af att någon gång få näring för den sunda själfkänsla, utan hvilken ingen äger kraft att skapa sig en framtid. De måste någon gång få anledning att känna en stolthet öfver tillvaron. Ur en viss synpunkt äro folken utan tvifvel att likna vid kämpande arméer; och en armé behöfver någon gång en seger, om den icke skall demoraliseras. Det måste sägas, att den senare historien icke gifvit oss svenskar någon sådan seger. Unionsfrågan är det enda rent nationella prof, på hvilket vår nation varit satt; och det finnes *ingen enda handling* i detta drama, hvarpå vi kunna se tillbaka med berättigad stolthet. När den andra nationalviljan ställt sig emot vår vilja, så har det aldrig varit allvarligt fråga om att tränga denna vilja undan; frågan har endast varit, *när* och *huru långt* vi skulle vika. Sålunda ter sig vår senare unionshistoria som en enda serie af nationella nederlag; och äfven de, som länge tyckt sig betrakta den från en »högre» synpunkt, torde numera dela denna syn, sedan den 7 juni kastat sitt blixtsken öfver ställningar och förhållanden.

Med denna 7 juni nådde serien af förödmjukelser sin kulmen; och då den kungl. propositionen vid sommarriksdagen endast ville erkänna detta faktum, då kände hela folket, att den nationella depressionen icke fick gå så långt. Ur denna stämning föddes uppenbarligen urtimabeslutet den 27 juli. Därmed steg vägen åter upp. För första gången på länge fick folket känna tillfredsställelsen af att verkligen äga en vilja. Och det lyste genom våra hjärtan en blek afglans af den hänförelse, som en verklig nationell bragd föder.

Skall den nationella själfkänslan få en varaktig näring, så räcker det emellertid icke med förslag och formulerade önsknningar. De måste också realiseras. Och det är därför vårt folk med sådan spänning i de senaste veckorna haft sina blickar riktade på Karlstad.

Den spänningen är nu löst. Resultatet föreligger, och vi hafva att pröfva, huru det motsvarat våra förväntningar. Denna pröfning kan endast ske vid en jämförelse med sommarriksdagens beslut. En kritik af *detta* beslut är här utesluten, sedan beslutet i hufvudsaken enhälligt antagits. Frågan är endast, i hvad mån Karlstadsförslaget täcker dess anda och bokstaf eller ej. Det kan icke undvikas, att hvarje öfverensstämmelse af den art, att Sverige i någon väsentlig punkt icke fått ut hvad som af sommarriksdagen kräfdes, innebär ett afdrag i vår tänkta upprättelse och förty en ny nedsättning af den nationella lyfningen i våra hjärtan.

Motiverna till de enskilda punkterna i Karlstadsöfverenskommelsen äro i den kungl. propositionen med styrka framhållna af hans excellens statsministern samt vederbörande departementschef. Därutöfver torde i den riktningen icke mycket mera vara att säga. Då här en belysning skall försökas äfven från andra sidan, så är det klart, att kritiken kommer att taga mera rum än erkännandet. Det

blir en disproportion, som icke är afsedd. För att från början förebygga ett närliggande missförstånd vill jag alltså här hafva uttryckligen uttaladt ett erkännande af den tacksamhetsskuld, hvori vi alla känna oss stå till de män, som på sina åtta axlar burit tyngden af en hel nations spända förväntningar och trycket från en annan nations intensivt motspänstiga önskningsar. Deras värf tillhör historien och faller under dess dom. Oss tillkommer allena att gifva uttryck åt de känslor och tankar, som den närvarande generationen med sitt korta perspektiv erfar inför deras verk.

Vid en sådan pröfning önskar jag först gifva ett oförbehållsamt erkännande åt det sätt, hvarpå de delegerade löst den svåra och viktiga frågan angående formerna vid upplösningen. Jag senterar den diplomatiska språksmidighet, hvarmed de delegerade i inledningen tala om »vissa förhållanden, som stå i samband med upplösning — märk, icke upplösningen — af unionen», och jag finner den på slutet angifna proceduren fullt tillfredsställande för svensk nationallära.

Endast en påminnelse må här göras. Efter antagandet af den nu föreliggande propositionen har Riksdagen att förvänta en ny proposition angående upphäfvande af riksakten. Det torde i detta sammanhang böra erinras om att unionen icke är rättsligt upplöst ens i och med riksaktens upphäfvande. Unionen hvilar på den s. k. Norges Grundlov af den 14 november 1814 som grund, med riksakten som tillbyggnad blott. Norges Grundlov är det första och ursprungliga unionsdokumentet. Denna historiska och vetenskapliga sanning, genom hela 1814 års procedur klart intygad och af norrmännen själfva uttryckligen erkänd långt efteråt, blir icke preskriberad genom norrmännens i senare tid ändrade åsikt; och jag har ansett, att den icke bör alldeles sakna vitsord i svenska Riksdagens protokoll, då unionen skall gå sina färde. Däremot är det alldeles riktigt, att *Riksdagen* icke som sådan har med detta aktstycke att skaffa, utan att Konungen ensam här är svensk rättsinnehafvare. I detta sammanhang kan alltså icke någon anmärkning riktas mot nu föreliggande proposition. Men man kunde möjligen ha väntat att finna det aktstycke, som kallar sig Norges Grundlov, omnämndt i Karlstadsöfverenskommelsen ur annan synpunkt. Det innebär nämligen, folkrättsligen sedt, ett fredsfördrag, hvarigenom 1814 års krigstillstånd, som endast provisoriskt häfts genom stilleståndet i Moss, definitivt upphörde. Genom sin handling af den 7 juni 1905 hafva norrmännen brutit denna fred med Sverige; och det har sedan dess, rättsligen sedt, härskat krigstillstånd på halfön, och gör så fortfarande, ända tills Karlstadsöfverenskommelsen blir af bägge representationerna och Konungen antagen. Till sitt väsen är alltså sistnämnda öfverenskommelse ett fredsslut, hvarigenom freden af den 4 november 1814 efterträdes af ett nytt rättstillstånd. Det plägar vara vanligt, att ett fredsfördrag uttryckligen upphäver föregående öfverenskommelser. Jag skall dock icke uppehålla mig vid detta kraf, hvares tillgodoseende ju närmast har formellt värde blott, utan öfvergår härmed till realiteter.

Remiss af
proposition.
(Forts.)

Remiss af
proposition.
(Forts.)

Som bekant uppställde den förra Riksdagen tvenne uttryckliga villkor för sitt erkännande af Norges frigörelse. Det första af dem lyder så, att »på hvardera sidan af södra delen af gränsen mellan de båda rikena fastställes ett visst område, inom hvilket på senare år uppförda befästningar ej få bibehållas eller nya befästningar uppföras». Det måste med beklagande konstateras, att vid utförandet af denna bestämmelse en af de härmed åsyftade befästningsgrupperna, nämligen Kongsvinger, icke blifvit likställd med de andra; den skall icke nedläggas, endast så att säga neutraliseras.

Herr statsministern har själf motiverat detta med Kongsvingers aflägsenhet från gränsen, hvarigenom det kan hänföras ej blott till den yttre utan äfven den inre befästningslinjen. Det är mig personligen mera än okänt att här icke kunna obetingadt följa en man, hvars utomordentliga förtjänster om de senare årens svenska politik jag är den förste att erkänna, och hvars kännedom om förra Riksdagens beslut måste vara så mycket djupare än min; men då herr statsministern gör denna skillnad mellan yttre och inre linjer, så nödgas jag framhålla, att denna skillnad icke återfinnes i det normerande riksdagsbeslutet. Där talas endast om »på senare år uppförda befästningar»: en tidskillnad alltså mellan äldre och yngre verk, men ingen rumsskillnad mellan närmare och aflägsnare gränsfästen. Detta blotta faktum, att norrmännen på senare tid använt unionen som en skyddande förklädnad för krigsförberedelser mot Sverige, har synts Riksdagen i sig själf »innebära ej blott en fara utan tillika en direkt förolämpning mot vårt land», som herr statsministern själf träffande karakteriserar det. Jag kan icke finna annat, än att Kongsvingerverken både formellt och reellt gå in under dessa samma bestämningar, och att således här föreligger ett verkligt afsteg från villkoret af den 27 juli, till förminsande af vår nationella upprättelse.

Ty hvad var det verkliga motivet till Sveriges fordran i detta stycke? Var det att jämna vägen för en kommande svensk invasion, som man på sina håll i Norge verkligen synes föreställa sig? Hvarje man i denna kammare vet, att här icke varit ens en tanke åt detta håll; hade Sverige verkligen önskat upprättelse på militär väg, sannerligen, det var icke fruktan för de norska gränsfästena, som höll tillbaka dess arm. Ej heller torde alltför mycken betydelse kunna tilläggas den realpolitiska synpunkten, enligt hvilken gränsfästena inneburo för oss en fara. Nej, de inneburo, som herr statsministern säger, en förolämpning, krafvet på deras försvinnande var således i eminent mening afsedt till en nationell upprättelse. Men under dessa förutsättningar kunna vi icke med glädje se, att Kongsvingerverken, om än något aflägsna från gränsen, fortfarande vända sina kanonmynningar i riktning mot oss.

Sättet för fästningarnas nedläggande är föreskrifvet i en detaljerad separatartikel. Jag uttalar den förhoppningen, att det må befinnas i sig själf betryggande; ty på en kontroll af utländska officerare, under ciceronskap af norska officerare, bekänner jag mig icke fullt kunna lita. Hvad Kongsvingers neutralisering angår, så må framhållas, att traktatens bestämmelser härom sakna hvarje

annan garanti än norrmännens fördragstrohet och goda vilja mot Sverige.

Slutligen bör i detta stycke anmärkas, att Riksdagens fordran på bestämmandet af ett visst område icke i och för sig innebär upprättande af en neutral zon. Det är tydligen ett norskt intresse, som här trängt fram bredvid det svenska; men då herr statsministern anser denna anordning verka »i fredens intresse och således i samma riktning som Riksdagen åsyftat», så har jag därom intet vidare att erinra.

Riksdagens andra villkor för erkännande var, »att den svenska lapparne nu tillkommande rätt att med sina renar årligen flytta öfver gränsen till Norge blefve för framtiden otvetydigt fastställd». Härom heter det i motiveringen till den kungl. propositionen, att lapparnes rätt enligt 1751 års kodicill blifvit »för all framtid erkänd» och *dessutom* den nu i stället gällande lagen förlängd från 1907 till 1917. Enligt min uppfattning syftar Riksdagens ord om den lapparne »*nu tillkommande rätt*» icke på 1751 års bestämmelser, hvilka departementschefen för öfrigt i sin motivering finner »alltför obestämda för att vara praktiskt lämpliga», utan just på 1883 års lapplag, som af herr statsministern i sammanfattnings uttryckligen säges vara »*nu i stället för nämnda kodicill gällande*». Men *denna* gällande rätt har icke, såsom Riksdagen fordrat, blifvit »för framtiden otvetydigt fastställd», utan endast förlängd på 10 år, därtill i mångt och mycket modifierad och slutligen icke mera »otvetydigt» klarlagd, än att ett skiljedomsförfarande måste föreskrifvas för eventuella tvister vid tillämpningar.

Departementschefens utredning visar, att dessa förändringar påyrkats från norsk sida under åberopande af den princip, att »efter 1907 års utgång de svenska lapparne ej kunna göra anspråk på större rättigheter, än som kunna grundas på 1751 års kodicill», hvilken princip »naturligtvis icke kunnat bestridas från svensk sida». Det hade varit önskligt, att Sveriges talmän vid detta tillfälle ställt sig på en annan princip än denna rättsgrund, nämligen Sveriges i urtimabeslutet uttalade *vilja*. Denna princip är ju den, som tillämpades vid underhandlingen om gränsfästningarna; där hade vi ju ingen rätt att åberopa. Hvarför då begränsa oss till rättsgrunder i frågan om lapparne? Sedan Sverige uttalat sin vilja i denna fråga, kan jag icke undgå att finna det nedslående, att denna vilja icke kunnat helt genomföras — äfven om man i likhet med departementschefen måste anse inskränkningarna i sig själfva af ringa reell betydelse.

Jag kommer härmed till de frågor, som Riksdagen framställt vid sidan af sina bestämda fordringar, nämligen transitotrafiken och de gemensamma vattendragen. Såvidt jag vågar döma, hafva de svenska delegerade här i allmänhet på ett lyckligt sätt tillvaratagit Sveriges intressen. Endast ett faller i ögonen, nämligen bestämmelsernas temporära karaktär. Jag undrar, om icke flertalet i denna kammare liksom jag erfor en öfverraskning, då vi läste om dessa öfverenskommelser på 30, resp. 50 år, med fri uppsägningsrätt. Var detta

*Remiss af
proposition.
(Forts.)*

vår mening i juli? Jag tror det knappast. Jag vet mycket väl, att eviga freder icke tillhöra vår tids föreställningssätt, och jag kan erkänna, att de ur allmän folkrätt hämtade skäl, som i kungl. propositionens motivering anföras för begränsningarne, må äga sitt berättigande; men i detta fall hade det då varit mera tillfredsställande, om man begränsat öfverenskommelsen till allmänna principer, hvilka liksom klausulerna om den neutrala zonen kunnat tillerkännas giltighet för framtiden utan all uppsägning. Det är onekligen motbjudande för oss att tänka, att det är Norge obetaget enligt denna öfverenskommelse att på 50 år lagligen frigöra sig från alla rättsliga följder af sin 7-juni-handling, alla med undantag af den neutrala zon, som främst är till dess egen favör. År 1917 frigör sig Norge efter laga uppsägning från lapplagen, år 1935 från öfverenskommelsen om transitotrafiken, år 1955 från öfverenskommelsen om de gemensamma vattendragen, och så är det rent hus, och endast historikern kan ur tidernas glömska framdraga resultaten af våra lagstiftaremödor sommaren och hösten 1905 till fäderneslandets upprättelse och säkerhet. — — Det är också i realiteten med en känsla af oro som vi måste tänka på att Norge efter 1955 har full frihet att t. ex. reglera Fämundsjöns vatten åt Glommen till, så att Klarälvens vattenstånd sänkes, ja, kanske t. o. m. i sinom tid Trollhättefallen försvagas.

Visserligen finnes i detta fall en garanti, som jag icke förbiser: Norges eget intresse af den traktatsenliga reciprociteten. I detta sammanhang har jag en detaljanmärkning eller rättare en fråga att framställa angående art. 3 i öfverenskommelsen om vattendragen.

Enligt denna artikel göras alla flottleder gemensamma för bägge sidornas gränabor. Artikeln gäller nämligen ej blott om »bibehållande» af gamla flottleder, utan äfven om »öppnande» af nya. Frågan är nu, om härmed statuerats någon ny rättssats eller ej.

Jag har mig icke bekant mera än en dylik bestämmelse i vår föregående internationella rätt, nämligen artikel 7 i Jönköpingsfreden af den 10 december 1809. Denna artikel är af följande lydelse:

»De höga contraherande Delarne förbinda sig ömsesidigt att ytterligare, och så fort möjligt är, till allmän och motsvarande nytta för deras resp. undersåtar, öfverenskomma om ett Reglemente i afseende på handels- och sjöfartsgemenskapen båda nationerna emellan, uti hvilket, bland andra vilkor, på ett billigt sätt skall bestämmas en fri flottning af byggnads- och annat virke, hugget i Trysilskogen i Norge, uppå den i Sverige inlöpande Clara elf — —»

Artikeln innehåller sålunda en positiv stadga om fri norsk timmerflottning på Klarälven samt en bestämmelse, att inom närmaste tiden ett reglemente skulle upprättas öfver »handels- och sjöfartsgemenskapen» i allmänhet länderna emellan.

Jag har icke lyckats återfinna något dyligt reglemente för tiden före 1814, då Kielerfredens art. 5 behåller norrmenen »vid åtnjutande af deras lagar, friheter, rättigheter och privilegier, sådana de för närvarande äro gällande». I de »mellanrikslagar», som därefter stiftades, kom frågan om tullgemenskapen öfver gränsen att tränga

sig fram i förgrunden framför sjöfartsgemenskapen. Åtminstone känner jag ingen lagstiftning, som statuerar full reciprocitet i fråga om flottning och farleder vid gränsen före denna art. 3 i 1905 års uppgörelse. Nu är den geografiska situationen sådan, att reciprociteten måste anses komma Norge mest till godo. Har jag rätt i dessa förutsättningar, så skulle Norge alltså först nu fått sin gamla flottningsrätt på Klarälven utsträckt till alla gränslöder. Men förhåller det sig verkligen så, då skulle Norge alltså lyckats utgå ur Karlstadskonferensen, som afsåg att bereda Sverige upprättelse för lidna oförrätter från Norge, med nya internationella förmåner — ett förhållande, som visserligen må kallas en smula egendomligt.

Men att Norge verkligen icke gått tomhändt från Karlstad, det hafva vi redan sett på den neutrala zonen och på modifikationerna i lapplagen. Och det framstår med ännu större klarhet i det faktum, att en allmän öfverenskommelse om skiljedom öppnar hela förslaget. Sommarriksdagen har uttryckligen tillåtit upptagandet af förhandlingar härom, hvadan man icke kan rikta någon berättigad invändning däremot, att skiljedom kommit under förhandling. Ej heller vill jag granska dess detaljer. Må de mera folkrättskunnige glädjas åt det framsteg i kultur, som lär betecknas däraf, att Sveriges rike afhänder sig rätten att själf bestämma, hvad som är dess vitala intressen! Ur den synpunkt, som ledt hela denna min granskning, nämligen att Sverige i Karlstad främst kräft en upprättelse för liden oförrätt, måste jag däremot fästa en bestämd uppmärksamhet vid att de svenska delegerade kunnat medgifva skiljedomsfrågans framförande — den fråga som Riksdagen icke ansåg behöfva från svensk sida upptagas — i *allra främsta ledet* af öfverenskommelserna. Därmed faller en tyngd på densamma, som den ej eljest skulle fått; och det kan icke nekas, att hela traktaten i viss mån får en ändrad karaktär: icke af upprättelse för Sverige, utan af *skydd för Norge mot framtida efterräkningar från Sverige*. Äfven den, som aldrig tänkt på sådana efterräkningar, måste medge, att denna karaktär af öfverenskommelsen icke motsvarar hvad man just nu från svensk sida önskat och hoppats.

Härmed är min granskning fullbordad.

I denna karakteristik ligger gifvetvis intet underkännande af det hela, då man ju måste säga sig, att i alla fall väsentliga stycken uppnåtts. Det kunde varit sämre, liksom det kunde varit bättre. Ser man, såsom normmännen göra, Karlstadsförhandlingarna såsom en räkning för sig, utan sammanhang med något föregående, då får man visserligen säga, att Sverige vunnit mera än Norge; däraf enskilda normmäns klagan, då ju dessa normmän anse 7 juni som en redan afslutad historia. Förutsättningen var dock icke denna på den svenska sidan. Vi hafva visserligen i allmänhet lätt för att glömma, men i detta fall måste vi dock minnas, att före den 27 juli gick den 7 juni, och att normmännen för sina små förluster i Karlstad alltid kunna soulagera sig med den omätliga vinsten af sin fulla nationella frigörelse. De hade sin stora valuta på sätt och vis redan bekommen för de små offren; Sverige åter uppgaf sin stora all-

*Remiss af
proposition.
(Forts.)*

männa gränsfästning — ty så kan unionen ur svensk synpunkt karakteriseras — i samma stund det gick att affordra Norge de små gränsfästena.

Under sådana förhållanden hade man önskat, att Sverige i Karlstad tagit ut hela sin lilla räkning af d. $\frac{27}{7}$ oafkortad, liksom Norge skall få ut sin räkning med datum $\frac{7}{6}$ oafkortad. Ingen lär kunna jäfva, att detta var Riksdagens verkliga mening med dess villkor af den 27 juli; och ingen lär kunna förneka, att detsamma varit ett ledmotiv under den nu afslutade valrörelsen, äfven på deras sida, som till äfventyrs från början icke velat gå så långt som Riksdagen gick.

Det är denna synpunkt, herr talman, som lägger en dämpare på vår glädje öfver det i Karlstad fullbordade verket. Jag förstår fullväl, att starka krafter satt sig emot ett strikt fullbordande af Riksdagens vilja; jag vet, att däraf kunnat följa stora risker; och jag är naturligen villig att erkänna, att dessa risker och krafter kunnat vara af sådan art, att ett frånvikande af urtima beslutet varit berättigadt. Men tills detta uppvisats, måste jag hålla före, att Riksdagens villkor inneburo ett ultimatum, som *till hvarje pris* måste genomföras, och att riskerna i alla händelser voro större för vår motpart än för oss.

Tänker man så, och här står jag visserligen icke allena, så behöfver man därför icke nu önska förhandlingarnas kullkastande eller ens en rubbning af resultatet. Den utprägladt, om man så vill ensidigt, nationella riktning, som jag räknar som en heder att i någon mån ha kunnat tjäna i unionsfrågan, känner alltför väl den närvarande ställningen för att göra sig några illusioner. Vi äro nöjda med *litet*. Vi låta oss icke heller häraf nedslå. Vi veta, att svenska folket i forna tider kunnat lefva af barkbröd, och att det funnits tider, då det i sitt ekonomiska lif måst begagna nödmynt; och det har öfverlevvat bägge.

Men om alltså året 1905 i sin helhet för oss skall komma att framstå såsom ett *nödår* i nationellt hänseende, så skall det väl, med en förbättrad inrikespolitik, komma bättre dagar.

Blott det begära vi, att man icke afkläder nöden dess enda goda, som är *väckelsen*. Därför måste man se situationen i ansiktet, sådan som den verkliga är, utan ens en anstrykning af färgadt sken. Det har varit för att lämna åtminstone ett bidrag till denna karakteristik, sådan jag ser den, som jag här, herr talman, har begärt och begagnat ordet.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att hänvisa den kungl. propositionen jämte det i anledning af densamma nu afgifna yttrandet till särskilda utskottet.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>N. Jönsson</i> i Gammalstorp	under	8	dagar fr. o. m. d. 6 okt.,
»	<i>A. F. Broström</i>	»	10	» » » 6 »
»	<i>C. G. Johansson</i> i Aflösa	»	7	» » » 6 »
»	<i>C. F. K. Killander</i>	»	6	» » » 6 »
»	<i>E. A. Trana</i>	»	7	» » » 6 »
»	<i>H. F. A. E. Pantzarhielm</i>	»	8	» » » 7 »
»	<i>P. A. Bengtsson</i> i Borås	»	5	» » » 6 »
»	<i>A. H. Hammarskjöld</i>	»	7	» » » 6 »
»	<i>M. J. Täcklind</i>	»	6	» » » 6 »
»	<i>J. Persson</i> i Arboga	»	12	» » » 6 »
»	<i>J. E. von Krusenstjerna</i>	»	4	» » » 6 »
»	<i>H. Hallin</i>	»	7	» » » 6 »
»	<i>J. Johanson</i> i Valared	»	7	» » » 6 »
»	<i>A. Henricson</i>	»	2	» » » 6 »
»	<i>C. R. Johansson</i> i Jönköping	»	8	» » » 6 »
»	<i>C. Räf</i>	»	8	» » » 6 »
»	<i>E. Nilsson</i> i Kattleberg	»	7	» » » 6 »
»	<i>H. G. P. Öhngren</i>	»	10	» » » 6 »
»	<i>A. Hansson</i>	»	5	» » » 9 »
»	<i>J. P. Jespersen</i>	»	6	» » » 6 »
»	<i>L. W. S. Lothigijs</i>	»	8	» » » 6 »
»	<i>A. A. N. Reuterskiöld</i>	»	6	» » » 6 »
»	<i>P. O. Lundell</i>	»	4	» » » 6 »
»	<i>J. E. Ericsson</i> i Ahlberga	»	6	» » » 9 »
»	<i>K. Karlsson</i> i Mo	»	6	» » » 6 »
»	<i>R. Ekholm</i>	»	8	» » » 6 » och
»	<i>K. F. G. Almqvist</i>	»	6	» » » 6 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,15 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.